

Hospodářská politika – obsah kurzu

Předmět hospodářské politiky (HP), cíle, hierarchie cílů, nástroje a subjekty HP

Typy ekonomiky. Systémotvorné nástroje HP a teoretická východiska (liberální, keynesiánský, centrálně-dirigistický).

Hospodářské krize, vznik a možnosti jejich řešení pomocí HP.

Postavení centrální banky, institucionální a právní zakotvení cílů, další funkce ČNB.

Monetární politika. Teorie časové nekonzistence. Monetární nástroje a jejich konkrétní používání. Monetární báze. Inflační cílení.

ČNB a Evropská centrální banka, euro a Maastrichtská kritéria.

Fiskální politika. Nástroje fiskální politiky a jejich používání v ČR. Veřejné rozpočty a mimorozpočtové fondy. Položky příjmové a výdajové strany státního rozpočtu, funkce a možnosti použití.

Použití fiskálních nástrojů ve stabilizační a prorůstové politice a typy hospodářského růstu.

Vnější hospodářská politika, možnosti a meze. Analýza jednotlivých položek platební bilance. Mezinárodní ekonomická integrace a úloha mezinárodních organizací.

Literatura

povinná literatura

- Kliková, Ch. - Kotlán, I., Hospodářská a sociální politika. 5. vydání. Ostrava, SOKRATES, 2019 (nebo jiná vydání) + web MF ČR, ČNB, Statist. úřadu ...
- Žídek, Libor. Transformace české ekonomiky 1989-2004. Praha, C. H. Beck 2006, (vybrané části: 4.2; kap. 7; 8.2;).

doporučená literatura

- Stroukal, D., Ekonomické bubliny. Praha, Grada 2019.
- Jurečka, V. a kol., Makroekonomie. 3. vydání. Praha, Grada 2017 a další vydání.
- Kubišta, V. a kol., Mezinárodní ekonomické vztahy. Plzeň, Aleš Čeněk. 2009.
- Friedman, M., Za vším hledej peníze. Praha, Grada a Lib. institut 1997.
- Dějiny ekonomického myšlení (R. Holman nebo M. Sojka nebo D. Brožová)

Zakončení kurzu:

- Esej dle vlastního výběru k problému z HP
- Viz dokument Pokyny

Hospodářská politika

*Záměrná politika „státu“ (jeho pověřených a odpovědných složek)
vedoucí k dosahování vytýčených národohospodářských cílů*

Součást ekonomie – metodologicky normativní ekonomie

2 podoby:

- 1. Záměrná, praktická činnost státu** (od dob vzniku státu)
- 2. Teoretická disciplína** (zrod - od 30. let 20. st. – Keynesiánství)
+ „opravdu politika“ → politická odpovědnost

Hospodářská politika - teoretická disciplína

- První názory – merkantilismus

Teorie:

- (původně) liberální přístup (konzervativní laissez faire), rakouská škola
- - keynesiánství
- - (původní) americký institucionalismus (New Deal)
- - ordoliberalismus
- - marxismus (stát v absolutní/absurdní pozici)

Hospodářská politika – obecné cíle

Společenské:

- Maximalizace společenského blahobytu (Paretovské optimum, Kaldó-Hicksovo)

problém: ? měření, ? hodnoty (svoboda, demokracie, spravedlnost ...)

- Vysoká životní úroveň (sociologický a statistický pojem)

? Stanovení ukazatelů

Ekonomické:

- Tradiční ekonomické cíle (magický n-úhelník)
- „Nové“ ekonomické cíle (symbióza se společenskými?)

Hospodářská politika – konkrétní (tradiční) ekonomické cíle – dají se kvantifikovat

Chceme:

- **Vyvážený (udržitelný) a stabilní ekonomický růst (růst HDP)**
- **nízkou míru nezaměstnanosti**
- **nízkou a stabilní inflaci**
- **stabilní zahraničně obchodní vztahy (rovnováhu PB)**

... vše chceme na 100 % 😊

konkrétní (tradiční) ekonomické cíle HP

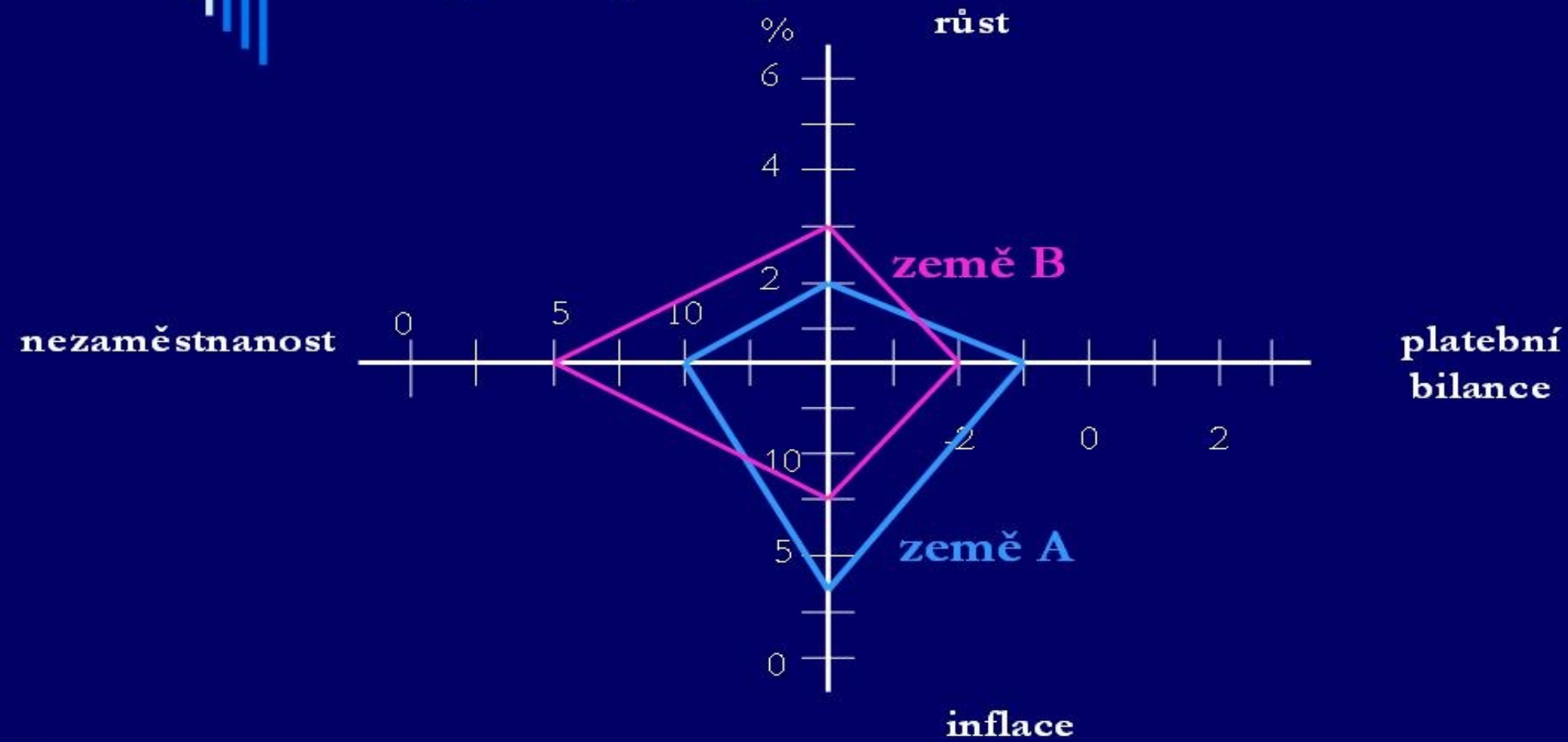
- Magický n-úhelník – na vodorovné a svislé ose jsou naneseny cíle HP
- Byť chceme vše na 100 %, nikdy se to nestane - nikdy nebude n-úhelník symetrický, vždy se někam „uhne“

(str. 30 skriptu M. Žák)

Vztahy mezi jednotlivými cíli HP:

- negace až konfliktnost **x** neutralita **x** komplementarita až multiplikace

Magický čtyřúhelník

vztah mezi růstem HDP a poklesem míry nezaměstnanosti = tzv. Okunův zákon:

- O každé procento, o které se zvýší HDP nad potenciální HDP, se sníží o polovinu míra nezaměstnanosti nad úrovní přirozené míry nezaměstnanosti (pokud se zvýší HDP o 3 % nad potenciálním produktem, sníží se nezaměstnanost o 1,5%).

Platí ale pouze pro pracovně-náročnou ekonomiku (odvětví)

Cíl zaměstnanosti - jaké? plné? přirozené?

- Měření jako **míra nezaměstnanosti**:
- (dle metodiky ILO - Mez. org. práce) Vyjadřuje % podíl nezaměstnaných, kteří aktivně o nalezení práce usilují a mohou to prokázat (evidence úřadu práce, schopnost nástupu do 14 dnů), na ekonomicky aktivním obyvatelstvu ve věku 15 až 64 let.

Nezaměstnanou pracovní silou je ta část ekonomicky aktivního obyvatelstva, která není zapojena do pracovního (podnikatelského) procesu. Do nezaměstnaných nepatří ti, jež „platí“ stát (mateřská a rodičovská d., studenti do 26 let, důchodci ...)

- **Míra nezaměstnanosti** (u) – Vyjadřuje % podíl nezaměstnaných (U), kteří aktivně o nalezení práce usilují a mohou to prokázat (úřady práce) ve věku 15-64 let (v ČR), L je počet zaměstnaných.
- **$u = U / L+U$**

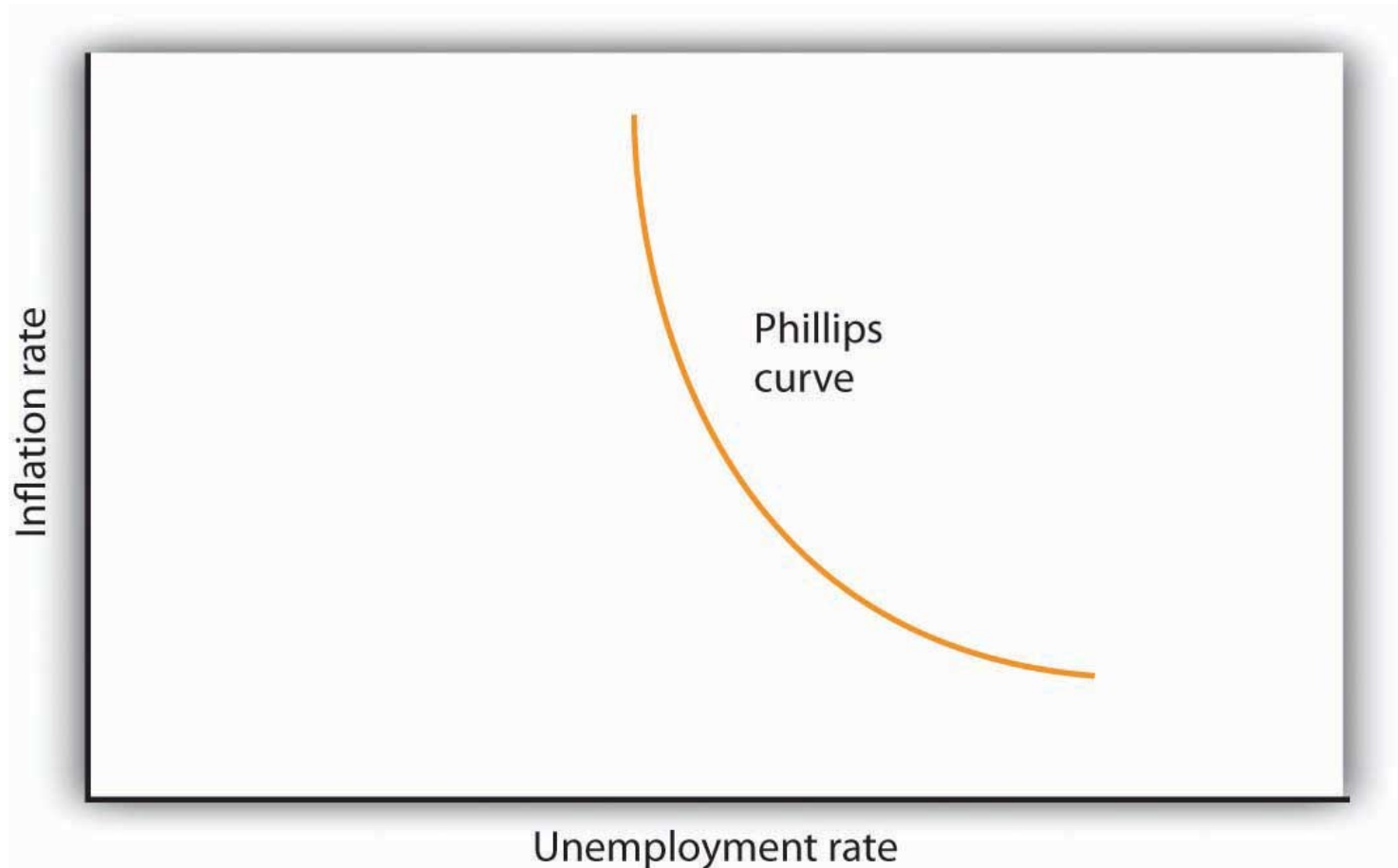
- Další způsob zjištění obecné míry nezaměstnanosti - výběrové šetření ČSÚ

vztah mezi mírou inflace a mírou nezaměstnanosti =
Philipsova křivka: (možnost substituce v krátkém období)

Nepřímá úměra: v krátkém období vypadá, že lze peněžními výdaji do ekonomiky snížit míru nezaměstnanosti

v dlouhém období se ukazuje, že je to iluze – dlouhodobě roste cenová hladina (inflace) a míra nezaměstnanosti se nesnižuje

Krátkodobá Philipsova křivka

Dlouhodobá Philipsova křivka – v dlouhé době máme jen inflaci a (zase) nezaměstnanost

- Cpát peníze do ekonomiky s cílem dosáhnout plné zaměstnanosti způsobí jen zvýšení cenové hladiny
- tvrdil to M. Friedman od 50. let 20. st., uvěřili mu až po krizi (viz další blok)

„Test realitou“ – krize 1974-75 (stagfalce)

- Milton Friedman „zreálnil“ Philipsovu křivku pro dlouhé období (je vertikální) pomocí přirozené míry nezaměstnanosti:
 - míra nezaměstnanosti, při které jsou pracovní trhy v rovnováze
 - neprojevuje se ani nedostatek pracovníků, ani nedobrovolná nezaměstnanost
 - => tedy se neprojevuje inflace

Nástroje HP

- *podle působení na vývoj vztahů mezi účastníky trhu:* nástroje systémotvorné a nástroje běžné hospodářské politiky
- *podle úrovně působení:* nástroje makro- a mikro-ekonomické
- *podle charakteru vlivu:* nástroje přímé a nepřímé
- *podle oblasti působení:* měnové, fiskální atd.
- *podle způsobu ovlivňování:* selektivní nástroje a plošné

NÁSTROJE HP PODLE OBLASTI PŮSOBENÍ

Monetární politiku vykonává stát prostřednictvím centrální banky, která jako jediná má právo emitovat peníze. S emisí peněz souvisí bezprostředně měnové nástroje (politika minimálních bankovních rezerv, operace na volném trhu a stanovení úrokových sazeb - repo, diskontní a lombardní úrok) a pravidla likvidity. Emisí peněz centrální banka mění množství nabízených peněz, mění i úrokové míry a podmínky, za nichž nově emitované peníze v podobě úvěru poskytuje. Tyto změny se nakonec projeví ve změnách cen a v úrovni zaměstnanosti.

Fiskální politiku vykonává stát (*vláda a ministerstva, příp. ostatní veřejnoprávní instituce*) prostřednictvím rozpočtu ústřední vlády a rozpočtů orgánů krajů a místní správy. Fiskální politika se skládá ze dvou součástí, a to ze způsobu naplnění příjmové části rozpočtu (tj. typ zdanění jednotlivých tržních subjektů) a z výdajů z jednotlivých rozpočtů.

Důchodová politika (sociální politika, politika zaměstnanosti – stát (*vláda a ministerstva, příp. ostatní veřejnoprávní instituce*) působí na ceny výrobních faktorů, zejména pak na mzdy a zisky. Kromě toho působí důchodová politika též na vývoj cen výrobků, služeb a výrobních faktorů a má ovšem vliv i na ostatní cíle stabilizační politiky státu. Možnostmi důchodové politiky jsou zavedení administrativní nařízení (regulace) a kontroly mezd a cen či podpora dohody s podniky a odbory o přírůstcích mezd a cen, dále poskytování dotací, subvencí a podpor.

Vnější obchodní a měnová politika – exekutiva (*vláda a ministerstva, příp. ostatní veřejnoprávní instituce*) reguluje toky výrobků a služeb, plynoucích přes hranice země. **ČNB** ovlivňuje měnové kurzy a primárně je tato politika zaměřena na zajištění rovnovážných vztahů národní ekonomiky se zahraničím. Nástroji vnější obchodní a měnové politiky jsou především celní politika (nyní jen v rámci EU) a určování kvót výrobků, jež lze vyvézt nebo dovézt, administrativní překážky, vývozní podpory nebo regulace směnných kurzů.

NÁSTROJE HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY – ZPŮSOB POUŽITÍ

- **A) RESTRIKTIVNÍ POUŽITÍ NÁSTROJŮ HOSP. POLITIKY** (omezující množství peněz v oběhu, politika “drahých peněz”)
- **B) EXPANZIVNÍ POUŽITÍ NÁSTROJŮ HOSP. POLITIKY** (zvýšení množství peněz v oběhu, politika “levných peněz”)
- **C) STABILIZAČNÍ** („nechat být“, max. nástroje jemného ladění)

Vztah cílů HP a nástrojů

- **Tinbergenovo pravidlo** (tolik nástrojů HP, kolik je stanoveno cílů)
- **Mundellův princip** (pro daný cíl je třeba vybrat nástroj s co největším účinkem)
- **Meade princip zodpovědnosti** (institucionální a personální zodpovědnost)
- **Euckenovo pravidlo** (stálost a předvídatelnost)

Nositelé HP (odpovědné subjekty a „ovlivňovatelé“)

- **Decizní sféra** – vlastní subjekty hospodářsko-politického rozhodování:
[EU – Komise a EP] ...*nařízení (!) a směrnice*
→ **Parlament ČR** (ústavodárný a zákonodárný proces – *ústavní zákony a zákony*)
vláda a jednotlivá ministerstva – viz kompetenční zákon (*konkretizace v rámci zákona pomocí nařízení, vyhlášky, opatření*), Státní fondy, **Česká národní banka**, veřejnoprávní instituce (zdr. pojišťovny, CzechInvest a CzechTrade, EGAP, ...)
+ mezinárodní instituce s naší účastí a závazky [WTO, MMF, SB, OECD, NATO atd.]
- **Kontrolní sféra** (NKÚ, soudy) + nezávislí regulátoři (ÚOHS, ERÚ, ČTÚ, SÚKL, Úřad pro jadernou bezpečnost, Báňský úřad, ČNB ...)
- **Vlivová sféra** – možnost ovlivnění a lobbingu (médiá, odbory, vlivné osoby)